

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.08.2002, sp. zn. 25 Cdo 2126/2000, ECLI:CZ:NS:2002:25.CDO.2126.2000.1

Číslo: 77/2004

Právní věta: Škoda na zdraví je v příčinné souvislosti i s protiprávním jednáním těch členů skupiny škůdců, kteří sice na poškozeného bezprostředně fyzicky nezaútočili, avšak v domě poškozeného se podíleli na předem domluvené akci směřující k úmyslnému útoku na majetek a domovní svobodu, při němž bylo možno předpokládat i fyzický odpor napadených; společná odpovědnost všech škůdců přitom není vyloučena tím, že nelze jednoznačně určit podíl jednotlivých osob na dosažení celkového výsledku (na vzniku škody).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 22.08.2002

Spisová značka: 25 Cdo 2126/2000

Číslo rozhodnutí: 77

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody

Předpisy: § 420 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 438 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v Pardubicích rozsudkem ze dne 26. 3. 1998 uložil žalovaným, aby společně a nerozdílně zaplatili žalobcům, oprávněným společně a nerozdílně, za způsobenou věcnou škodu částku 6005,20 Kč, rozhodl, že základ nároku žalobce na zaplacení škody na zdraví žalovanými společně a nerozdílně je opodstatněn, a dále rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že všichni žalovaní byli rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 25. 11. 1996 uznáni vinnými ze spáchání trestných činů násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196 odst. 2 tr. zák., porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1, 2 tr. zák. a poškozování cizí věci podle § 257 odst. 1 tr. zák., jichž se dopustili tím, že dne 11. 9. 1993 okolo 20.00 hod. vnikli do domu žalobců na H. ulici 157 v P., vykopli vstupní dveře do dvora domu a nalezenými kameny rozbili všechna okna v domě a dále na dvoře domu poškodili či zničili věci žalobců, jimž tak způsobili škodu v celkové výši 6005,20 Kč. Z citovaného trestního rozsudku soud dále zjistil, že v době, kdy všichni žalovaní vnikli do domu žalobců a dopouštěli se násilí proto, že žalobci patří k romskému etniku, byl žalobce napaden někým ze skupiny příslušníků hnutí Skinheads tak, že po úderu klackem utrpěl zlomeninu loketní kosti vpravo, pohmoždění levého zápěstí a oděrky levé strany hrudníku s následnou pracovní neschopností od 11. 9. 1993 do 28. 1. 1994; v trestním řízení ovšem nebylo prokázáno, kdo konkrétně žalobci způsobil uvedené zranění, a tuto osobu se nepodařilo zjistit ani soudu v civilním

řízení. Přesto soud dospěl k závěru, že žalovaní odpovídají za škodu na zdraví žalobce, neboť se dostavili (někteří dokonce vybaveni holemi) k žalobcům právě proto, aby na nich pro jejich rasu páchali násilí; kdyby tak neučinili, žalobce by neutrpěl újmu na zdraví. Nebylo přitom prokázáno, že by některý ze žalovaných vybízel ostatní, aby od násilného jednání proti žalobcům upustili, nebo že by se někdo snažil útoku na osobu žalobce zabránit. Žalovaní tak podle soudu prvního stupně porušili ustanovení § 415 obč. zák.

K odvolání žalovaného 8) K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 11. 4. 2000 změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o náhradě škody na zdraví žalobce tak, že žalobu zamítl, a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů ve vztahu mezi žalobcem a žalovanými. Podle odvolacího soudu je odpovědnost za škodu vzniklou porušením prevenční povinnosti (§ 415 obč. zák.) možná jen v případě splnění dalšího předpokladu občanskoprávní odpovědnosti, jímž je příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody. Chování žalovaných (opomenutí jednání) však v příčinné souvislosti se vznikem škody na zdraví není. Tím by podle odvolacího soudu bylo až protiprávní jednání žalovaných či některého z nich, spočívající v útoku na žalobce. V trestním řízení nebylo zjištěno, kdo ze žalovaných žalobci zranění způsobil, proto žádný z nich nebyl za trestný čin ublížení na zdraví odsouzen. Ani v řízení před soudem prvního stupně se nepodařilo žalobci prokázat, kdo ze žalovaných ho udeřil. Občanskoprávní odpovědnost je založena na osobní odpovědnosti a zavinění, proto nelze zavázat k náhradě škody všechny žalované proto, že patří do kolektivu, v jehož rámci se jeden z nich útoku na žalobce dopustil.

Proti tomuto rozsudku podali oba žalobci dovolání, které odůvodňují podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. a namítají, že žalovaní hrubým způsobem porušili právní povinnost, vyplývající z ustanovení § 3 a § 415 obč. zák. a svým jednáním přinejmenším nezabránili vzniku škody na zdraví a majetku žalobců, sami se podíleli na vzniku škody minimálně tím, že útoku na žalobce byli bezprostředně účastni, svým chováním pod vlivem a za podpory davu pomáhali vzniku škody na zdraví a majetku a nic neudělali pro to, aby bylo útoku proti žalobcům zabráněno. Žalovaní věděli, nebo při vědomé nedbalosti vědět museli, že útok na žalobce je protiprávní, přitom podle R 71/71 se ve všech případech, kdy byla způsobena škoda trestnou činností, považují náklady vzniklé při uplatnění nároku v trestním řízení za majetkovou újmu, která žalobci vznikla v příčinné souvislosti s protiprávním jednáním žalovaných. Útoku na žalobce se zúčastnili všichni žalovaní, násilně vnikli do domu, ozbrojeni tyčemi a holemi, ve večerních hodinách, podporováni davem a sebou navzájem. Žalobce chránil rodinu i sebe a neměl šanci identifikovat útočníky. Ačkoliv nebylo jednoznačně prokázáno, který ze žalovaných konkrétně škodu na zdraví žalobci A) způsobil, všichni žalovaní byli v rozhodné době na místě, kde ke škodě na zdraví došlo, a ani jeden z nich škodě nezabránil, takže se na jejím vzniku všichni podíleli, ať už úderem holí, nebo pasivně. Agresivní a společensky nebezpečné jednání bylo navíc podporováno davem, tj. každý žalovaný byl ve svém protiprávním jednání podporován dalším ze žalovaných. Všichni žalovaní vnikli do domu žalobců se záměrem způsobit škodu a všichni se na jejím vzniku také podíleli, jsou tedy společně odpovědní za škodu a každý za celek. Dovolatelé navrhli, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil.

Žalovaný 8) ve svém vyjádření navrhl, aby dovolání bylo zamítnuto. Namítá, že útok na žalobce mohl spáchat pouze jeden ze žalovaných, úderem konkrétní zbraně. Nemůže se jednat o společný útok všech žalovaných a nebylo prokázáno, že by se žalovaní dohodli na tom, že kterýkoliv z nich žalobce napadne, přičemž u takového útoku opomenutí nepřichází v úvahu. Jednání žalovaných nebylo kvalifikováno jako spolupachatelství ve smyslu § 9 odst. 2 a § 222 tr. zák., žalovaní nebyli za napadení a poškození zdraví žalobce uznáni vinnými a odsouzeni, proto nemůže dojít ani k náhradě škody podle ustanovení § 438 odst. 1 obč. zák. Ze znění ustanovení § 415 obč. zák. vyplývá nutnost prokázat zavinění, k čemuž v daném případě na straně žalovaných nedošlo.

Vzhledem k ustanovení části dvanácté, hlavy první, bodu 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) dovolání projednal a rozhodl o něm podle dosavadních předpisů, (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001). Po zjištění, že dovolání podané žalobcem je přípustné podle § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř., že bylo podáno včas, osobou oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), a po přezkoumání věci podle § 242 o. s. ř. dospěl k závěru, že jeho dovolání je opodstatněné. Oproti tomu dovolání žalobkyně není přípustné.

Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Podle § 240 odst. 1, věty první, o. s. ř. účastník může podat dovolání do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni.

Podle této úpravy může dovolání podat jen účastník řízení. V posuzovaném případě odvolací soud svým měnícím výrokem zamítl žalobu, již se žalobce domáhal náhrady škody způsobené mu na zdraví. Žalobkyně, která v řízení uplatnila se žalobcem společný nárok na náhradu věcné škody, není v řízení o nároku na náhradu škody na zdraví způsobené žalobci, účastnicí řízení. Protože rozhodnutí o nároku na náhradu věcné škody nebylo dovoláním napadeno, podala žalobkyně dovolání proti měnícímu výroku rozsudku odvolacího soudu, týkající se pouze samostatného nároku žalobce, jako někdo, kdo k tomu není oprávněn. Její dovolání proto není přípustné a Nejvyšší soud je podle ustanovení § 243b odst. 4, věty první, a § 218 odst. 1 písm. b) o. s. ř. odmítl.

Nesprávné právní posouzení věci (§ 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.), které žalobce uplatňuje jako důvod dovolání, může spočívat v tom, že dovolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Podle § 420 odst. 1 obč. zák. každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Podle § 420 odst. 3 obč. zák. odpovědnosti se zproští ten, kdo prokáže, že škodu nezavinil. Podle § 415 obč. zák. každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.

Obecná odpovědnost za škodu podle ustanovení § 420 obč. zák. je založena na současném splnění čtyř podmínek – 1. porušení právní povinnosti, 2. existence škody, 3. vztah příčinné souvislosti mezi porušením povinnosti a škodou a 4. zavinění. Vedle porušení povinnosti zákonné a smluvní zákon zakládá obecnou povinnost (tzv. generální prevence) ukládající každému počínat si takovým způsobem, aby svým jednáním nezpůsobil škodu na zdraví, na majetku a na jiných hodnotách (§ 415 obč. zák.), a to bez ohledu na to, zda mezi poškozeným a škůdcem existuje právní vztah či nikoliv. Porušení této povinnosti je rovněž porušením právní povinnosti ve smyslu ustanovení § 420 odst. 1 obč. zák. Protiprávní jednání musí být poškozeným prokázáno stejně jako vznik škody a příčinná souvislost (kauzální nexus) mezi porušením právní povinnosti jako příčinou a škodou a jejím rozsahem jako následkem těchto příčin.

Odvolacímu soudu lze přisvědčit, že samotná okolnost, že nikdo ze žalovaných při inkriminovaném jednání nejednal ve prospěch žalobce a že nezasáhl proti jeho fyzickému napadení, nebyla v daném případě bezprostřední příčinou, která vedla ke vzniku škody na zdraví. Za situace, kdy újmu na zdraví žalobce způsobil přímý útok na jeho tělesnou integritu, je fyzické napadení nepochybně nutno považovat za protiprávní jednání ve smyslu § 420 odst. 1 obč. zák. a podle tohoto ustanovení je pak

třeba kvalifikovat i odpovědnost za vznik škody.

V posuzovaném případě vyšly soudy obou stupňů z nesporného zjištění, že žalobce utrpěl předmětné zranění při konfliktu dne 11. 9. 1994 kolem 20.00 hod. ve svém bydlišti, kdy byl fyzicky napaden blíže neurčenou osobou (osobami) ze skupiny, jejímiž členy byli i všichni žalovaní. Dále bylo zjištěno (ze skutkového zjištění soudu prvního stupně vyšel i odvolací soud a vzhledem k uplatněnému dovolacímu důvodu nepodléhá skutkový stav dovolacímu přezkumu), že celá tato skupina, včetně žalovaných, do domu žalobců násilně vnikla po předchozí dohodě, když se na základě výzvy organizátorů hnutí Skinheads sešla k akci, jejímž smyslem měla být odvetná výprava proti osobám romské národnosti a proti jejich majetku; někteří účastníci byli proto vybaveni holemi. Z uvedeného je zřejmé, že protiprávní jednání účastníků této akce směřovalo k úmyslnému útoku na majetek a domovní svobodu, při němž bylo možno předpokládat i fyzický odpor napadených, neboť cílem byly obydlené domy. Výsledkem společně předem dohodnutého a jednoznačně protiprávního jednání žalovaných byla kromě škod na majetku také újma na zdraví žalobce, která prokazatelně vznikla právě v souvislosti s násilným vniknutím žalovaných do jeho obydlí jako důsledek útoku vedeného se zbraní v ruce.

Odvolací soud při svém závěru, že nebyla zjištěna konkrétní osoba, která vedla fyzický útok proti žalovanému, nedocenil skutečnost, že újma na zdraví žalobce představovala určité vyvrcholení (z hlediska závažnosti následku) sledu událostí, jichž se účastnili všichni žalovaní, a že tedy jejich odpovědnost za protiprávní čin je třeba posuzovat též za použití ustanovení § 438 odst. obč. zák., podle nějž, způsobí-li škodu více škůdců, odpovídají za ni společně a nerozdílně. Obecně platí, že společná odpovědnost vzniká jako výsledek spoluzavinění či souběžné (na sobě nezávislé) činnosti, případně nečinnosti nebo opomenutí, vedoucí ke vzniku jediného škodlivého následku. Pro spoluzavinění je typické, že každý škůdce má psychický vztah nejen k vlastnímu jednání (protiprávnímu jednání a škodě), nýbrž i k jednání ostatních osob účastnících se na vzniku škody. Tak tomu bývá zejména v případech předem vzájemně dohodnuté součinnosti směřující ke sjednanému či předpokládanému výsledku (škodě), kdy při rozdělení úkolů mezi jednotlivé škůdce je charakteristické, že někteří z nich svým jednáním přímo škodný následek nevyvolali. Jestliže výsledkem společně předem dohodnutého protiprávního jednání více škůdců je škoda, která bezprostředně vznikla působením jen některých z nich, je třeba dovodit, že škoda vznikla v příčinné souvislosti i s protiprávním jednáním těch, kteří svým počínáním bezprostředně škodný následek nevyvolali, jestliže přesto přispěli podstatným způsobem ke vzniku škody; společná odpovědnost není přitom vyloučena tím, že nelze jednoznačně určit podíl jednotlivých škůdců na dosažení celkového výsledku (na vzniku škody).

Jestliže bylo prokázáno, že všichni žalovaní se v domě žalobců aktivně podíleli na ničení jejich majetku, čímž vyvolávali zároveň atmosféru strachu a ohrožení, pak nepochybně i svou přítomností v početní převaze usnadnili fyzický útok na žalobce, který při jejich destruktivním počínání chránil své obydlí a osoby v něm se nacházející, a umožnili zároveň útočníkovi zůstat v anonymitě. Všichni se tak na vzniku zranění významně podíleli, neboť bez jejich přispění by uvedeným způsobem k následku nedošlo. Proto bez ohledu na to, že pro důkazní nouzi nelze blíže určit konkrétní podíl jednotlivých žalovaných na samotném fyzickém útoku vedoucím k poškození zdraví žalobce, je nutno dovodit, že v příčinné souvislosti se společným protiprávním jednáním žalovaných vznikla žalobci škoda na zdraví. Zprostit odpovědnosti by se mohl pouze ten ze žalovaných, který by prokázal, že škodu nezavinil (k odpovědnosti postačuje i tzv. nedbalost nevědomá, která se podle § 420 odst. 3 obč. zák. předpokládá), tedy že by pro jeho psychický vztah k jednání svému i jednání ostatních bylo jeho zavinění vyloučeno.

Rozlišení míry účasti každého ze žalovaných (tj. toho, jakým konkrétním způsobem se na vzniku škody podílel) má pak význam pouze z hlediska vymezení poměru, v jakém se žalovaní účastnili na vzniku škody, tedy k jejich vzájemnému vypořádání podle § 439 obč. zák. (kdo odpovídá za škodu

společně a nerozdílně s jinými, vypořádá se s nimi podle účasti na způsobení vzniklé škody); v řízení o nároku poškozeného na náhradu škody proti solidárně odpovědným škůdcům se však poměr, v jakém každý z nich za škodu odpovídá podle účasti na jejím vzniku, neřeší.

Z uvedeného vyplývá, že dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. je naplněn; Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, o. s. ř.) a vrátil věc Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta první, o. s. ř.).